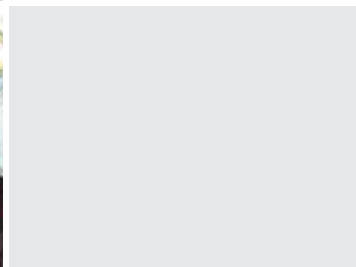

DỰ ÁN THỬ NGHIỆM QUẢN LÝ VÀ GIẢM NHẸ THIẾT HẠI THIÊN TAI DỰA VÀO CỘNG ĐỒNG

HƯỚNG DẪN LỒNG GHÉP NỘI DUNG PHÒNG NGỪA THIÊN TAI VÀ REFLECT

LỜI GIỚI THIỆU

Hàng năm, thiên tai và thảm họa đã cướp đi sinh mạng của hàng chục ngàn người, tàn phá nhiều thành quả của nhân loại và gây nên những tổn thất khôn lường cả về vật chất lẫn tinh thần cho những người chịu ảnh hưởng của nó. Sức tàn phá của thiên tai, thảm họa là vô cùng mãnh liệt và thông thường khi nó đã xảy ra thì con người khó có khả năng chống cự lại được. Tuy nhiên, nếu con người biết trước được những nguy cơ, hiểm họa và hiểu rõ về những nguy cơ đó thì con người hoàn toàn có thể có những biện pháp phòng tránh thích hợp để thảm họa không xảy ra hoặc giảm bớt được những tổn thất do nó gây ra.

Do những thiên tai, thảm họa có sức tàn phá rất lớn và ảnh hưởng trên phạm vi rộng, việc phòng ngừa nó không thể chỉ dựa vào nỗ lực một cá nhân hay một tổ chức nhất định mà nó đòi hỏi phải có sự phối hợp của cả cộng đồng. Trong trường hợp xảy ra thiên tai, thảm họa, trẻ em luôn là một trong những đối tượng dễ bị tổn thương nhất. Vì thế, việc giáo dục để các em có được những kiến thức cơ bản về thiên tai, thảm họa và biện pháp phòng tránh là rất cần thiết và là hoạt động mang tính bền vững nhất để phòng ngừa, giảm nhẹ thiên tai, thảm họa. Tuy nhiên, trên thực tế, để các em có được những hành động cụ thể thích hợp để tự bảo vệ mình

và cùng với gia đình, bạn bè và cộng đồng phòng ngừa thiên tai, ngoài việc trang bị những kiến thức liên quan, cần có một phương pháp tiếp cận phù hợp để khuyến khích các em tham gia vào quá trình thảo luận, tìm hiểu và thực hành những kiến thức này.

Cuốn tài liệu hướng dẫn này được thiết kế nhằm cung cấp một số gợi ý về phương pháp mà các giáo viên có thể tham khảo trong quá trình truyền đạt những nội dung về phòng ngừa thảm họa thiên tai theo phương pháp học tập chủ động gắn liền với hành động thực tế (phương pháp Reflect). Trong tài liệu này, chúng tôi chỉ giới thiệu những phương pháp và công cụ cần thiết để hỗ trợ quá trình thảo luận và thực hành của các em. Giáo viên cần kết hợp với phần nội dung chuyên môn cụ thể của từng bài trong cuốn “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học” do Hội Chữ Thập Đỏ phát hành cũng như kết hợp với những kiến thức, kinh nghiệm thực tế của địa phương mình. Việc sử dụng tài liệu tham khảo này sẽ mang lại hiệu quả cao hơn nếu giáo viên được tập huấn về ý nghĩa sử dụng và cách xây dựng các công cụ đánh giá nông thôn có sự tham gia (PRA) như các loại sơ đồ, bản đồ, lịch, sơ đồ cây phân tích vấn đề... Tài liệu này được biên soạn và phát hành với sự hỗ trợ của “Dự án thử nghiệm phòng ngừa thiên tai dựa vào cộng đồng” do Ủy ban Nhân đạo của Cộng đồng châu Âu về Thảm họa (DIPECHO) tài trợ.

*Nhóm điều phối dự án ActionAid Quốc tế tại Việt Nam
Hà Nội, tháng 9/2005*

GIỚI THIỆU VỀ DỰ ÁN

Một vài thông tin chung

Dự án thử nghiệm “Quản lý và giảm nhẹ thiệt hại thiên tai, thảm họa dựa vào cộng đồng” do Cơ quan nhân đạo của Cộng đồng châu Âu (ECHO) về phòng ngừa thảm họa (tên viết tắt là DIPECHO) và ActionAid đóng góp với số vốn lần lượt là 85% và 15%. Dự án

Hội thảo lồng ghép nội dung phòng ngừa thảm họa và Reflect

này được thực hiện tại 14 xã thuộc các huyện Vũ Quang (Hà Tĩnh), Ninh Phước (Ninh Thuận) và Cầu Ngang (Trà Vinh).

Mục tiêu của dự án là:

Giảm tác động của thảm họa đối với cuộc sống và sinh kế của người dân (cụ thể là người nghèo và những nhóm người bị tổn thương nhất) bằng phương pháp giảm rủi ro thảm họa dựa vào cộng đồng thông qua việc nâng cao năng lực, nhận thức, sự chuẩn bị của cộng đồng, giảm nhẹ ở quy mô nhỏ và lồng ghép việc giảm rủi ro thảm họa với kế hoạch phát triển dài hạn của địa phương. Để đạt được mục tiêu này, hoạt động cụ thể của dự án là nâng cao năng lực của các nhóm cộng đồng và các bên có liên quan ở ba vùng dự án về phòng ngừa và quản lý thảm họa thông qua các hoạt động thực hành và lồng ghép phòng ngừa giảm nhẹ thảm họa với kế hoạch phát triển dài hạn.

Kết quả dự kiến

- 1) Cộng đồng và các đối tác/chính quyền của ba vùng dự án có nhận thức về phòng ngừa thảm họa và lồng ghép việc giảm rủi ro với kế hoạch phát triển dài hạn.
- 2) Các nhóm cộng đồng và chính quyền địa phương có năng lực chuẩn bị kế hoạch phòng ngừa thảm họa và thực hiện kế hoạch qua diễn tập.

- 3) Người nghèo và người bị tổn thương ở ba vùng dự án nhận được sự hỗ trợ vượt qua sốc và củng cố khả năng ứng phó của họ.
- 4) Người hưởng lợi từ dự án, các nhà hoạch định chính sách có sẵn thông tin và kiến thức về quản lý thảm họa (cả về vấn đề và giải pháp).

Một trong những hoạt động của dự án là đưa các kiến thức về phòng ngừa thảm họa, thiên tai vào các lớp học trong trường phổ thông cũng như trong các lớp xoá mù chữ và phát triển cộng đồng nhằm giúp các em, và những người học nắm được những kiến thức cơ bản liên quan đến phòng ngừa thiên tai, từ đó các em sẽ là người tuyên truyền, phổ biến những kiến thức này một cách sâu rộng trong trường học, trong cộng đồng. Đồng thời, cũng chính các em sẽ cùng với gia đình và cộng đồng có những hành động chuẩn bị cụ thể nhằm giảm nhẹ nguy cơ thiệt hại do các thiên tai, thảm họa này gây ra đối với cộng đồng đó.

Một số nguyên tắc ứng xử cần tuân thủ khi thực hiện các hoạt động cứu trợ khẩn cấp

1. Nhu cầu nhân đạo tối thiểu là trên hết.
2. Tiến hành cứu trợ không phân biệt về chủng tộc, tín ngưỡng hay quốc tịch của người hưởng lợi và loại bỏ mọi hình thức phân biệt thù địch. Ưu tiên cứu trợ dựa theo nhu cầu.

3. Cứu trợ sẽ không được sử dụng nhằm phục vụ các quan điểm chính trị hay tôn giáo đặc biệt nào đó.
4. Chúng ta phải cố gắng không hành động như công cụ cho chính sách đối ngoại của chính phủ.
5. Chúng ta phải tôn trọng văn hóa và tín ngưỡng.
6. Chúng ta phải cố gắng xây dựng năng lực ứng phó thảm họa địa phương.
7. Đảm bảo người hưởng lợi được tham gia vào việc quản lý cứu trợ
8. Cứu trợ phải phấn đấu giảm tình trạng dễ bị tổn thương do thảm họa trong tương lai cũng như đáp ứng các nhu cầu cơ bản.
9. Chúng ta chịu trách nhiệm trước cả những người chúng ta tìm cách cứu trợ và những nhà tài trợ.
10. Trong các hoạt động thông tin, tuyên truyền và quảng cáo, chúng ta phải nhìn nhận các nạn nhân thảm họa là những người có phẩm giá, chứ không phải là những thực thể bất hạnh.

PHƯƠNG PHÁP REFLECT

REFLECT là chữ viết tắt của cụm từ tiếng Anh có nghĩa là Tái tạo lại phương pháp xóa mù chữ của Freire (Freire là một nhà giáo dục học người Braxin) thông qua việc tăng cường sử dụng các kỹ thuật cộng đồng. Đây là một phương pháp tiếp cận mang tính trao quyền bằng cách kết hợp việc sử dụng mục tiêu và nguyên lý sư phạm của Freire với việc sử dụng các công cụ đánh giá nông thôn có sự tham gia (PRA) như các loại biểu đồ, sơ đồ hoặc ma trận... Trong chương trình Reflect, quá trình dạy và học không dựa trên giáo trình hay chương trình định sẵn mà gắn liền với quá trình xây dựng các công cụ để tìm hiểu, phân tích các vấn đề của cộng đồng và lập kế hoạch để giải quyết các vấn đề đó dựa trên bối cảnh thực tế của địa phương. Reflect liên kết giáo dục với các hoạt động phát triển cộng đồng khác, kết hợp giữa việc cung cấp kiến thức cho người học với nâng cao năng lực của họ một cách toàn diện và tạo điều kiện cho việc học tập suốt đời.

Reflect được bắt đầu áp dụng vào năm 1993 khi tổ chức ActionAid Quốc tế triển khai một dự án nghiên cứu hành động ở En-Sanvađo (châu Mỹ La tinh), Băng-la-đet (châu Á) và U-gan-đa (châu Phi) nhằm xem xét lại

những bài học thất bại trong quá khứ khi triển khai những chiến dịch xóa mù chữ trên toàn thế giới.

Dự án này được triển khai trong vòng hơn hai năm và đã khám phá ra khả năng sử dụng rất hiệu quả các kỹ thuật đánh giá nông thôn có sự tham gia trong các chương trình xóa mù chữ cho người lớn. Chính nghiên cứu này đã dẫn đến việc phát triển phương pháp tiếp cận Reflect.

Ở nước ta, Reflect được thử nghiệm tại Bắc Giang và huyện Điện Biên từ năm 2000 đến 2003. Ban đầu là cho mục đích xóa mù chữ và phát triển cộng đồng (XMC-PTC). Sau các hội thảo đánh giá chương trình thử nghiệm này, Reflect đã chứng tỏ là một phương pháp dạy học rất hiệu quả dành cho người lớn, đặc biệt là cho chị em phụ nữ các dân tộc thiểu số ở vùng sâu, vùng xa. Phương pháp giáo dục này không những dạy cách đọc, viết mà còn nâng cao năng lực cho học viên, giúp họ tự tin hơn và tham gia nhiều hơn vào các hoạt động của cộng đồng để phát triển địa phương. Với rất nhiều tính ưu việt của Reflect, đến nay, phương pháp tiếp cận này đã được ActionAid cũng như nhiều tổ chức chính phủ, phi chính phủ địa phương và quốc tế triển khai ở 11 tỉnh, thành phố trong cả nước.

Trên thế giới, phương pháp này không những chỉ được sử dụng trong công tác xóa mù chữ cho người lớn mà còn được sử dụng cho rất nhiều mục đích khác nhau. Nó có thể được sử dụng như một công cụ vô cùng hiệu quả để nâng cao năng lực, tổ chức vận động quần chúng

hoặc lồng ghép trong các chương trình phát triển cộng đồng khác như giải quyết các vấn đề về giới, phòng chống HIV/AIDS, vấn đề người nhập cư, phòng chống thiên tai... Hiện nay, Reflect đang được áp dụng ở gần 70 nước trên thế giới với hơn 360 tổ chức tham gia. Ở Việt Nam, phạm vi ứng dụng của Reflect cũng đã và đang được tiếp tục mở rộng. Chẳng hạn như Reflect được áp dụng cho chương trình phát triển nông thôn tổng hợp, cho chương trình phòng chống HIV/AIDS và đang được tiếp tục thử nghiệm trong các lĩnh vực khác như phòng chống thiên tai, trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp....

Sử dụng Reflect như thế nào để hướng dẫn chương trình này?

Cuốn tài liệu hướng dẫn này được thiết kế để sử dụng kết hợp với nội dung các bài học được trích từ cuốn "Giới thiệu phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học" do Hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản. Các bước tiến hành cho từng nội dung cụ thể được thiết kế theo trình tự các bước của phương pháp Reflect trong đó người giáo viên/hướng dẫn viên không chỉ đơn thuần là người cung cấp thông tin mà còn là người hỗ trợ, hướng dẫn các thảo luận, đảm bảo sự tham gia tích cực của học viên trong mọi hoạt động nhằm tìm hiểu về các chủ đề bài học. Học sinh/học viên là người tích cực tham gia thảo luận về chủ đề bài học, liên hệ với thực tế của địa phương và quan trọng hơn nữa là các học viên tìm ra kế hoạch hành động cụ thể để sử dụng những kiến thức thu lượm được từ các thảo luận vào thực tế cuộc sống hàng ngày của họ. Để đạt hiệu quả cao cho mỗi buổi sinh hoạt theo phương pháp này, người giáo viên/hướng dẫn viên cần lưu ý một số điểm như sau:

Địa điểm sinh hoạt: Nếu có thể được, tốt nhất là nên bố trí các cuộc thảo luận ở ngoài trời, dưới một bóng râm, điều này giúp các học sinh/tham dự viên cảm thấy thoải mái hơn khi phát biểu ý kiến, đồng thời họ cũng có thể di chuyển được dễ dàng hơn khi tham gia các thảo luận và các hoạt động tập thể khác.

Cách bố trí chỗ ngồi cũng rất quan trọng: Nên sắp xếp chỗ ngồi theo hình tròn hoặc hình chữ U để mỗi thành viên trong nhóm đều cảm thấy bình đẳng với các thành viên khác. Điều này giúp họ có thể phát biểu và nghe phát biểu được thuận lợi hơn, tham gia được tốt hơn. Đồng thời, khi ngồi theo cách này, người hướng dẫn viên cũng sẽ quan sát và hướng dẫn thảo luận được tốt hơn.

Các công cụ kỹ thuật cộng đồng (PRA): Việc sử dụng các công cụ có sự tham gia trong các thảo luận là rất cần thiết vì nó đảm bảo sự tham gia tích cực và đầy đủ của tất cả mọi thành viên trong lớp học, hơn nữa, các công cụ này có tác dụng như một dụng cụ trực quan giúp học sinh/tham dự viên nắm bắt được vấn đề

một cách nhanh chóng, cụ thể và nhớ được lâu hơn. Đầu tiên, những công cụ này nên được xây dựng trên nền đất sử dụng những vật liệu sẵn có như gạch, sỏi, lá, cành cây. Khi đã hoàn chỉnh mới vẽ lại vào giấy hoặc vở. Hình vẽ trong các công cụ không cần phải đẹp, điều quan trọng là sử dụng công cụ phù hợp với mục đích của chủ đề cần thảo luận.

Lập kế hoạch hành động: Đây chính là điểm khác biệt mấu chốt giữa Reflect với các phương pháp khác. Sau khi các tham dự viên/học viên đã thảo luận và nắm vững được những nội dung của bài học, điều quan trọng hơn và có ý nghĩa quyết định mức độ thành công, tính hiệu quả của chương trình là họ sẽ sử dụng những kiến thức đó như thế nào trong thực tế. Việc lập và thực hiện kế hoạch hành động giúp các học viên/tham dự viên có những hành động cụ thể để áp dụng ngay được những kiến thức đã học được ở trên lớp vào thực tế, hoặc tuyên truyền, phổ biến nhân rộng những kiến thức này trong cộng đồng của mình.

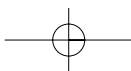
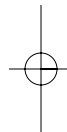
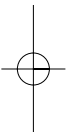
Các trò chơi khởi động: Là rất bổ ích trong các buổi thảo luận. Nó giúp tham dự viên cảm thấy bớt nhàm chán, tạo không khí sôi nổi, giúp các tham dự viên gần gũi, cởi mở với nhau hơn. Đặc biệt là khi các trò chơi có ý nghĩa phù hợp được sử dụng để minh họa một nội dung thảo luận nào đó sẽ mang lại hiệu quả rất tốt.

Việc thiết kế nội dung trong từng bài học theo trình tự các bước trong tài liệu này chỉ mang tính chất minh họa, người giáo viên/hướng dẫn viên có thể sử dụng

act:onaid
international vietnam

các công cụ, cách thảo luận một cách linh hoạt trong từng điều kiện cụ thể cho phù hợp với mục tiêu và đối tượng tham gia thảo luận.

GỢI Ý THIẾT KẾ BÀI GIẢNG

Bài 1: Hiểm họa và Thảm họa

Mục đích:

- Giúp học sinh hiểu được một số khái niệm cơ bản như: hiểm họa, thảm họa, liên hệ được với các loại hiểm họa, thảm họa trong thực tế thường xảy ra ở Việt Nam cũng như ở địa phương mình.

- Thảo luận kế hoạch tuyên truyền những kiến thức này trong cộng đồng.

Các bước tiến hành

Bước 1: Động não

Cho học sinh xem tranh 1 và tranh 2. Đặt câu hỏi giúp học sinh quan sát được những khác nhau giữa tranh 1 và tranh 2. Tiếp theo, giáo viên giới thiệu tranh 1 chính là ví dụ của một hiểm họa, tranh 2 là ví dụ về một thảm họa. Sau đó, giáo viên sẽ đưa ra khái niệm tổng quát về hiểm họa, thảm họa và sử dụng tranh để minh họa.

Phát cho mỗi học sinh một miếng bìa màu và yêu cầu các em lấy ví dụ về hiểm họa, thảm họa; Thu lại những

ví dụ này để phục vụ cho những thảo luận tiếp theo ở phần sau.

Bước 2: Thảo luận về các loại thảm họa ở Việt Nam và ở địa phương.

Dùng một bản đồ Việt Nam khổ lớn (hoặc do nhóm học viên tự vẽ) yêu cầu các học viên dán những tấm bìa có tên các loại thảm họa có thể xảy ra ở từng vùng cụ thể vào vị trí tương ứng trên bản đồ.

Làm tương tự để xác định sự phân bố các hiểm họa ở một địa phương cụ thể với bản đồ sơ lược của địa phương đó.

Bước 3: Thảo luận các thời điểm dễ xảy ra thảm họa ở địa phương

Có thể chia lớp thành 2 nhóm:

Nhóm 1: Dùng lịch để thể hiện diễn biến của các hiểm họa khác nhau ở địa phương trong năm.

Nhóm 2: Khi thảm họa xảy ra, ai là người bị ảnh hưởng nhiều nhất. Ở đây cần lưu ý phân tích tính dễ bị tổn thương hơn của trẻ em gái, phụ nữ, những gia đình có hoàn cảnh khó khăn, người tàn tật khi thảm họa xảy ra.

Các nhóm trình bày kết quả của mình để góp ý, bổ sung...

Bước 4: Kế hoạch hành động

Có thể chia học sinh/tham dự viên thành từng nhóm thảo luận hoặc từng cá nhân trình bày kế hoạch sẽ làm

gì để tuyên truyền những nội dung này vào cộng đồng. Có thể đặt các câu hỏi để học sinh phân tích thực tế trong gia đình, trong thôn, xóm có những nơi nào có nguy cơ xảy ra hiểm họa và các em có thể làm gì để ngăn ngừa hiểm họa đó xảy ra?

** Lưu ý: Trong bài đầu tiên, hướng dẫn viên có thể làm mẫu, hướng dẫn học viên xây dựng các công cụ (bản đồ, lịch, sơ đồ cây...). Những buổi học sau, nên để học viên tự xây dựng các công cụ này.*

Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo Bài 1, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học”, do Hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản.

Bài 2: Lũ lụt

Mục đích:

- Giúp học sinh hiểu được khái niệm lũ, lụt, phân biệt được các dạng lũ, lụt;
- Hiểu được nguyên nhân và tác hại của các hiện tượng này và các biện pháp phòng ngừa chúng;
- Có kế hoạch để phổ biến, tuyên truyền và áp dụng những kiến thức này vào cộng đồng để triển khai các biện pháp phòng ngừa lũ lụt.

Các bước thực hiện:

Bước 1: Động não

- Chia học sinh thành từng nhóm nhỏ, mỗi nhóm thảo luận và đưa ra định nghĩa thế nào là lũ, lụt; các dạng lũ, sự khác nhau giữa lũ và lụt.
- Một nhóm trình bày, sau đó các nhóm khác bổ sung.
- Có thể hỏi từng cá nhân mỗi em nêu một ý kiến của mình về lũ, lụt.
- Hướng dẫn viên tổng hợp lại các ý kiến và đưa ra định nghĩa chính xác về lũ, lụt, phân biệt các loại lũ, lụt và phân tích những đặc điểm riêng biệt về sự phá hoại của mỗi loại lũ, lụt.

Bước 2: Thảo luận lũ lụt thường xảy ra ở đâu, vào thời gian nào?

Chia lớp thành 3 nhóm thảo luận riêng

Nhóm 1: Dùng bản đồ và chỉ ra những vùng hay bị lũ, lụt.

Nhóm 2: Dùng lịch để biểu diễn những thời điểm nào trong năm mà lũ, lụt thường xảy ra.

Nhóm 3: Dùng sơ đồ cây để thảo luận về nguyên nhân gây ra lũ, lụt và những hậu quả do lũ, lụt gây ra.

Các nhóm trình bày, sau đó hướng dẫn viên tổng hợp lại, bổ sung những ý còn thiếu

Bước 3: Thảo luận các biện pháp phòng chống lũ, lụt

Dựa vào sơ đồ cây đã được xây dựng ở phần trên mà đưa ra những các biện pháp phòng tránh, cụ thể là:

- Trước khi lũ, lụt xảy ra chúng ta phải chuẩn bị những gì?
- Trong khi lũ, lụt xảy ra chúng ta phải làm gì?
- Sau khi lũ, lụt xảy ra chúng ta phải làm gì?

Ở phần này có thể thảo luận chung bằng cách phát cho mỗi học sinh một thẻ giấy để viết các việc cần làm để phòng tránh lũ lụt, sau đó các em sẽ dán những nội dung này vào cột tương ứng trên bảng thể hiện các việc cần làm trước, trong và sau khi lũ, lụt xảy ra. Nếu có

thời gian ta cũng có thể chia lớp thành 3 nhóm, mỗi nhóm thảo luận 1 câu hỏi. Các nhóm trình bày, hướng dẫn viên bổ sung.

Bước 4: Lập kế hoạch hành động

Các em sẽ làm như thế nào để phổ biến những kiến thức này cho các bạn khác hoặc cho gia đình mình?

Bản thân các em có thể làm gì để phòng ngừa những thiệt hại mà lũ lụt có thể gây ra cho bản thân, gia đình mình?

Có thể đưa ra một số câu hỏi cụ thể như: Nhà các em có ở gần sông không, trên đường đi học các em có phải vượt qua những vị trí mà dễ bị ảnh hưởng khi lũ, lụt tràn về không?

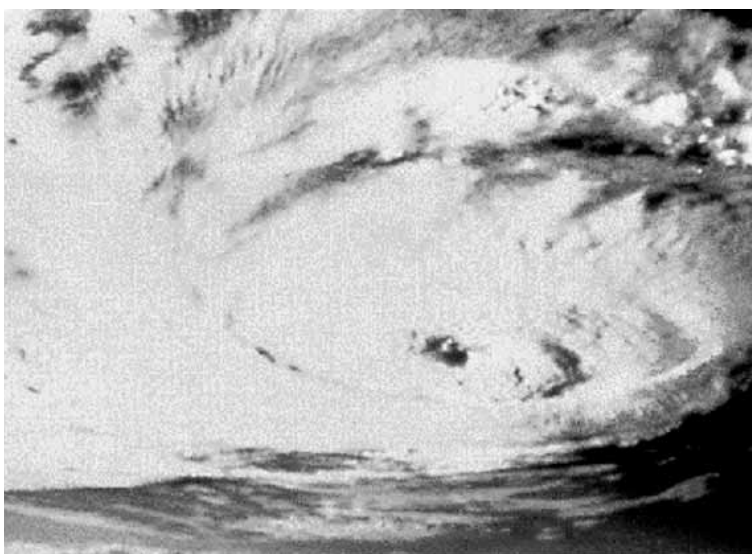
Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo Bài 2, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học”, do Hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản.

Bài 3: Áp thấp nhiệt đới và bão

Mục đích:

- Giúp cho học sinh hiểu được khái niệm về áp thấp nhiệt đới và bão
- Những vùng hay gặp bão, những thời điểm hay gặp bão ở địa phương
- Những thiệt hại do bão gây ra
- Các biện pháp phòng tránh nhằm làm giảm tác hại do bão gây ra
- Có kế hoạch để tuyên truyền và áp dụng những kiến thức này vào cộng đồng

Các bước thực hiện

Bước 1: Động não

Đối với học sinh các lớp bé hơn, giáo viên có thể cho học sinh xem tranh, che lấp phần chữ, yêu cầu học sinh quan sát những hiện tượng trong tranh, từ đó rút ra khái niệm về bão. Hướng dẫn viên có thể vẽ một biểu đồ tốc độ các cấp gió để giúp học viên phân biệt giữa áp thấp nhiệt đới và bão.

Với học viên các lớp lớn hơn, có thể chia học sinh thành từng nhóm nhỏ, mỗi nhóm thảo luận và đưa ra định nghĩa thế nào là áp thấp nhiệt đới, thế nào là bão. Sau đó, một nhóm trình bày, giáo viên tổng hợp bổ sung, kết hợp với tranh minh họa.

Bước 2: Thảo luận bão thường xảy ra ở đâu, vào khi nào?

Chia lớp thành 3 nhóm thảo luận riêng

Nhóm 1: Dùng bản đồ và chỉ ra những vùng thường hay chịu ảnh hưởng của bão

Nhóm 2: Dùng lịch để thể hiện những thời điểm nào trong năm mà bão thường xảy ra ở địa phương mình

Nhóm 3: Dùng sơ đồ cây để thảo luận về nguyên nhân và hậu quả do bão gây ra.

Các nhóm trình bày, hướng dẫn viên tổng hợp và bổ sung

Bước 3: Thảo luận các biện pháp phòng chống bão

Dùng sơ đồ cây đã được xây dựng ở phần thảo luận trước đó để thảo luận tìm ra giải pháp. Nguyên nhân (rễ) nào có thể loại bỏ được, nguyên nhân nào không, cách khắc phục các hậu quả (cành) như thế nào? Tập trung vào các hoạt động ở mỗi thời điểm cụ thể

- Trước khi bão xảy ra
- Khi bão sắp xảy ra
- Khi bão đang xảy ra
- Sau khi bão xảy ra

Bước 4: Lập kế hoạch hành động:

Các em có thể làm gì để đóng góp vào việc phòng chống bão:

- Ở trường
- Ở nhà

Có thể sử dụng một số câu hỏi để gợi ý cho kế hoạch hành động của các em như: xung quanh nhà, quanh

trường em có nhiều cây to, dễ đổ không, có gần đường dây điện không, mái nhà có chắc chắn để chống đỡ với gió bão khi nó xảy ra không? Và từ đó các em có thể đưa ra hành động cụ thể gì để góp phần vào việc phòng chống bão...?

Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo Bài 3, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học”, do Hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản.

Bài 4: Sạt lở đất

Mục đích:

- Giúp học sinh hiểu được những nguyên nhân và thiệt hại do sạt lở đất gây ra
- Các biện pháp phòng tránh nhằm làm giảm tác hại do sạt lở đất gây ra
- Có kế hoạch để phổ biến, tuyên truyền và áp dụng những kiến thức này trong cộng đồng

Các bước thực hiện

Bước 1: Cho học sinh xem tranh, rồi giới thiệu về sạt lở đất

Bước 2: Thảo luận sạt lở đất thường xảy ra ở đâu?

Vẽ phác thảo một bản đồ của địa phương đó rồi yêu cầu các em chỉ ra những vị trí có thể xảy ra sạt lở đất ở địa phương mình. Cần lưu ý những điểm mà các em thường hay qua lại như trường học, sân chơi, trên đường từ nhà đến trường...

Bước 3: Thảo luận nguyên nhân, hậu quả và các biện pháp phòng chống sạt lở đất

Chia lớp thành 2 nhóm thảo luận riêng về cùng một nội dung là nguyên nhân, hậu quả do sạt lở đất gây ra.

Sau khi các nhóm đã trình bày và bổ sung hoàn chỉnh, dùng chính sơ đồ cây đã được hoàn chỉnh này để thảo luận về các biện pháp phòng tránh.

Bước 4: Kế hoạch hành động

Đưa ra các câu hỏi cụ thể để các em suy nghĩ về những vị trí có thể xảy ra sạt lở đất, những vị trí đó có gần nhà, gần trường học không? Các em có thể làm gì để giúp bản thân mình, bạn bè và những người thân trong gia đình tránh khỏi bị thiệt hại do sạt lở đất gây ra?

Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo Bài 4, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học”, do hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản.

Bài 5: Hạn hán

Mục đích:

- Giúp cho học sinh hiểu được khái niệm hạn hán, những vùng và thời điểm thường xảy ra hạn hán ở địa phương
- Những thiệt hại do hạn hán gây ra, các biện pháp phòng tránh nhằm làm giảm tác hại do hạn hán gây ra
- Nâng cao ý thức tiết kiệm, bảo vệ nguồn nước, bảo vệ môi trường; Có kế hoạch để phổ biến, tuyên truyền và áp dụng những kiến thức này trong cộng đồng

Các bước thực hiện

Bước 1: Động não

Cho học sinh quan sát tranh về hạn hán, rút ra những biểu hiện của hạn hán và nhận xét về những biểu hiện đó. Sau đó hướng dẫn viên tổng kết lại và rút ra định nghĩa về hạn hán.

Bước 2: Thảo luận về hạn hán

Chia lớp thành 3 nhóm thảo luận riêng.

Nhóm 1: Dùng bản đồ và chỉ ra những vùng hay bị hạn hán.

Nhóm 2: Dùng lịch để thể hiện những thời điểm trong năm mà thường xảy ra hạn hán.

Nhóm 3: Dùng sơ đồ cây để thảo luận về nguyên nhân và hậu quả do hạn hán gây ra.

Các nhóm trình bày và bổ sung ý kiến.

Bước 3: Thảo luận các biện pháp phòng chống hạn hán

Bước 4: Lập kế hoạch hành động

Đưa ra những câu hỏi về những loại vật nuôi, cây trồng có thể chịu hạn, những biện pháp tiết kiệm nước, cách khai thác và bảo vệ các nguồn nước ở địa phương như thế nào.

Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo Bài 5, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học”, do Hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản

Bài 6: Giông và Sét

Mục đích:

- Giúp cho học sinh hiểu được khái niệm giông, sét, liên quan giữa giông và những thời điểm thường xuất hiện sấm sét ở địa phương.
- Những thiệt hại do giông, sét gây ra.
- Các biện pháp phòng tránh để khỏi bị sét đánh.
- Có kế hoạch để phổ biến và áp dụng những kiến thức này vào cộng đồng.

Các bước thực hiện

Bước 1: Động não

Chia học sinh thành từng nhóm nhỏ, mỗi nhóm thảo luận và đưa ra định nghĩa thế nào là giông, thế nào là sét, giông và sét có quan hệ như thế nào

Một nhóm trình bày, sau đó các nhóm khác bổ sung.

Bước 2: Thảo luận giông, sét thường xảy ra ở đâu, khi nào?

Chia lớp thành 2 nhóm thảo luận riêng.

Nhóm 1: Dùng lịch để thể hiện những thời điểm trong năm thường có sấm sét.

Nhóm 2: Thảo luận về hậu quả do giông, sét gây ra.

Các nhóm trình bày và bổ sung ý kiến.

Bước 3. Thảo luận các biện pháp phòng chống sét đánh

Bước 4. Lập kế hoạch hành động

Dùng các câu hỏi gợi ý như nhà em có vị trí cao hơn các nhà khác hay không, có gần đường dây điện không, cột thu lôi không, khi có giông sét, em thường trú ẩn ở đâu, như vậy có an toàn không...? Từ đó, giúp các em đưa ra những hành động cần thiết cho bản thân và gia đình mình

Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo Bài 6, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học”, do Hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản.

Bài 7: Lốc

Mục đích:

- Giúp cho học sinh hiểu được khái niệm lốc xoáy, những thời điểm thường xuất hiện những cơn lốc ở địa phương.
- Những thiệt hại do lốc xoáy gây ra và các biện pháp phòng tránh thiệt hại do lốc gây ra.
- Có kế hoạch để phổ biến, tuyên truyền những kiến thức này vào cộng đồng.

Các bước thực hiện

Bước 1: Động não

Cho học sinh xem tranh rồi yêu cầu các em rút ra định nghĩa thế nào là lốc.

Giáo viên tổng hợp lại và đưa ra định nghĩa chuẩn.

***Bước 2: Thảo luận
lốc thường xảy ra ở
đâu, khi nào?***

*Chia lớp thành 2
nhóm thảo luận riêng.*

Nhóm 1: Dùng lịch
để thể hiện những thời
điểm trong năm
thường có lốc xoáy.

Nhóm 2: Thảo luận
về hậu quả do lốc
xoáy gây ra.

Các nhóm trình bày,
hướng dẫn viên tổng hợp và bổ sung.

***Bước 3: Thảo luận các biện pháp phòng chống lốc
xoáy***

Dựa vào những biểu hiện của lốc xoáy và những tác hại
của nó mà đề ra các biện pháp để phòng tránh lốc xoáy.

Bước 4. Lập kế hoạch hành động

***Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo
Bài 6, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm
họa cho học sinh tiểu học”, do Hội Chữ thập đỏ
Việt Nam xuất bản.***

Bài 8: Hỏa hoạn

Mục đích:

- Giúp cho học sinh hiểu được nguyên nhân gây hỏa hoạn, những thời điểm và những nơi mà hỏa hoạn có thể xảy ra.

- Những thiệt hại do hỏa hoạn gây ra.
- Các biện pháp đề phòng và chữa hỏa hoạn.
- Có kế hoạch để phổ biến, tuyên truyền những kiến thức này vào cộng đồng.

Các bước thực hiện

Bước 1. Động não

Có thể yêu cầu mỗi học sinh kể một ví dụ về một vụ hỏa hoạn mà em biết, nguyên nhân của nó là gì, có ai bị ảnh hưởng?

Bước 2. Thảo luận về nguyên nhân, hậu quả hỏa hoạn

Chia lớp thành 2 nhóm, dùng sơ đồ cây để thảo luận cùng một chủ đề về các nguyên nhân và hậu quả của hỏa hoạn.

Các nhóm trình bày, hướng dẫn viên tổng hợp và bổ sung.

Bước 3. Thảo luận về các biện pháp phòng, chữa hỏa hoạn

Dựa vào sơ đồ cây về nguyên nhân, hậu quả đã được xây dựng để thảo luận tìm ra các biện pháp phòng cháy, chữa cháy và cách khắc phục hậu quả của nó.

Bước 3. Lập kế hoạch hành động

Đưa ra các câu hỏi gợi ý như ở trường, ở nhà em đã tuân thủ các biện pháp để phòng cháy, chữa cháy chưa,

nơi nào có nguy cơ xảy ra cháy...? Các em có thể làm gì để hạn chế nguy cơ gây hỏa hoạn ở trường, ở nhà mình? Em sẽ làm gì để bạn bè và mọi người trong gia đình em đều có ý thức phòng chống hỏa hoạn?

Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo Bài 6, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học”, do Hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản.

Bài 9: Con người và tác động của họ đến hiểm họa và thảm họa

Mục đích:

- Giúp cho học sinh hiểu được những hoạt động nào của con người có thể gây tác động xấu đến môi trường, làm tăng nguy cơ cho các hiểm họa xảy ra.
- Hiểu được những công việc có ích cho việc bảo vệ môi trường.
- Nâng cao được ý thức bảo vệ môi trường cho học sinh, giúp các em có kế hoạch để tuyên truyền vận động bạn bè và gia đình cùng thực hiện.

Các bước thực hiện

Bước 1: Động não

Dựa vào những sơ đồ phân tích nguyên nhân của các thảm họa, thiên tai đã thảo luận, yêu cầu các em chỉ ra nguyên nhân nào là do con người gây ra (một cách trực tiếp hay gián tiếp), nguyên nhân nào là do thiên nhiên?

Bước 2: Phân tích cụ thể hành động của con người mà có thể làm ảnh hưởng đến môi trường, làm tăng nguy cơ của các thảm họa, từ đó rút ra những điều gì các em nên làm, điều gì không nên làm ?

Bước 3: Lập kế hoạch hành động

Yêu cầu các em hãy suy nghĩ về những hành động của bản thân, gia đình và những người xung quanh trong thôn, xóm mình xem có hành động nào có thể làm tổn hại đến môi trường, đã làm gì có lợi cho môi trường?

Các em sẽ làm gì để hạn chế những hành động có hại đến môi trường?

Em sẽ làm gì để vận động, khuyến khích các bạn và gia đình mình cùng thực hiện?

Gợi ý cho nội dung thảo luận: Mời tham khảo Bài 7, tài liệu “Giới thiệu về phòng ngừa thảm họa cho học sinh tiểu học”, do Hội Chữ thập đỏ Việt Nam xuất bản.

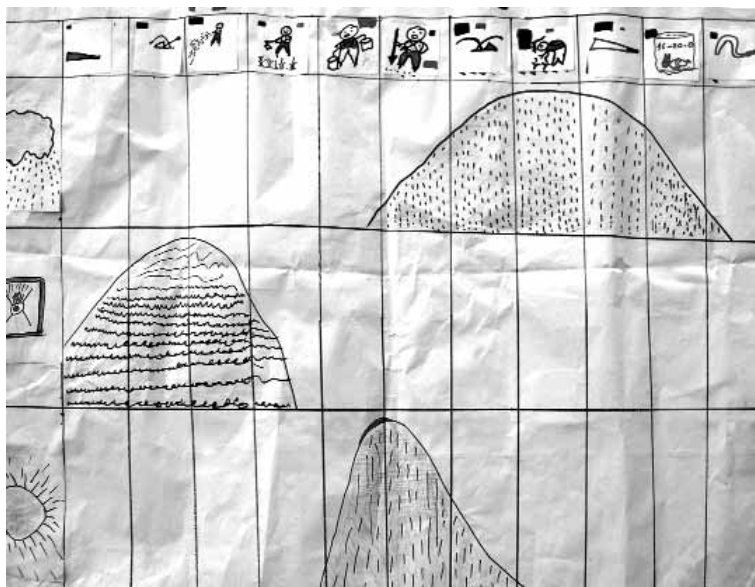

HƯỚNG DẪN XÂY DỰNG MỘT SỐ CÔNG CỤ PRA THƯỜNG DÙNG

Bản đồ Thảm họa, Thiên tai

Ý nghĩa sử dụng:

Giúp học viên xác định được những địa điểm thường có nguy cơ xảy ra thảm họa hoặc dễ bị ảnh hưởng của thiên tai trong địa phương mình, biết được những địa điểm mà có thể tìm đến để tránh né hoặc tìm kiếm sự

hỗ trợ khi thiên tai, thảm họa xảy ra. Đồng thời, nó cũng giúp học viên phân tích được những điều bất hợp lý trong thực tế cần phải khắc phục để phòng tránh nguy cơ thảm họa có thể xảy ra hay giảm nhẹ những ảnh hưởng của nó.

Các bước xây dựng sơ đồ thiên tai, thảm họa

- Chuẩn bị một khoảng đất sạch và yêu cầu các học viên ngồi thành một nửa vòng tròn. Tìm kiếm các vật liệu có sẵn ở địa phương như lá cây, sỏi, gạch, các loại hạt ngũ cốc... Hướng dẫn học viên xây dựng sơ đồ trên nền đất, trong đó chỉ ra vị trí của từng địa điểm thường có nguy cơ xảy ra các thảm họa hay dễ bị ảnh hưởng bởi thiên tai như ven sông, sườn núi,... chỉ ra những điểm có thể tìm kiếm sự hỗ trợ khi thảm họa, thiên tai có thể xảy ra như trạm y tế, cứu hỏa, công an... Để dễ dàng hơn cho việc xác định phương hướng, có thể yêu cầu học viên chỉ ra những địa hình chính trong vùng như những con đường chính, sông, suối, dãy núi,... Yêu cầu các học viên sử dụng những vật liệu có sẵn và cùng thống nhất xem vật liệu nào thể hiện cái gì trên bản đồ.
- Khuyến khích tất cả học viên tham gia, tránh không để một hoặc hai người lấn át những người khác.
- Vẽ lại biểu đồ đã được xây dựng trên nền đất lên giấy khổ to. Các học viên cần phải đồng ý rằng biểu

đồ được vẽ lại trên giấy này thể hiện hoàn toàn đúng những gì mà họ đã xây dựng trên nền đất.

- Học viên vẽ lại biểu đồ từ giấy to vào vở học của mình. Lưu ý rằng tất cả các biểu đồ đều có tên, ngày vẽ và chú giải.

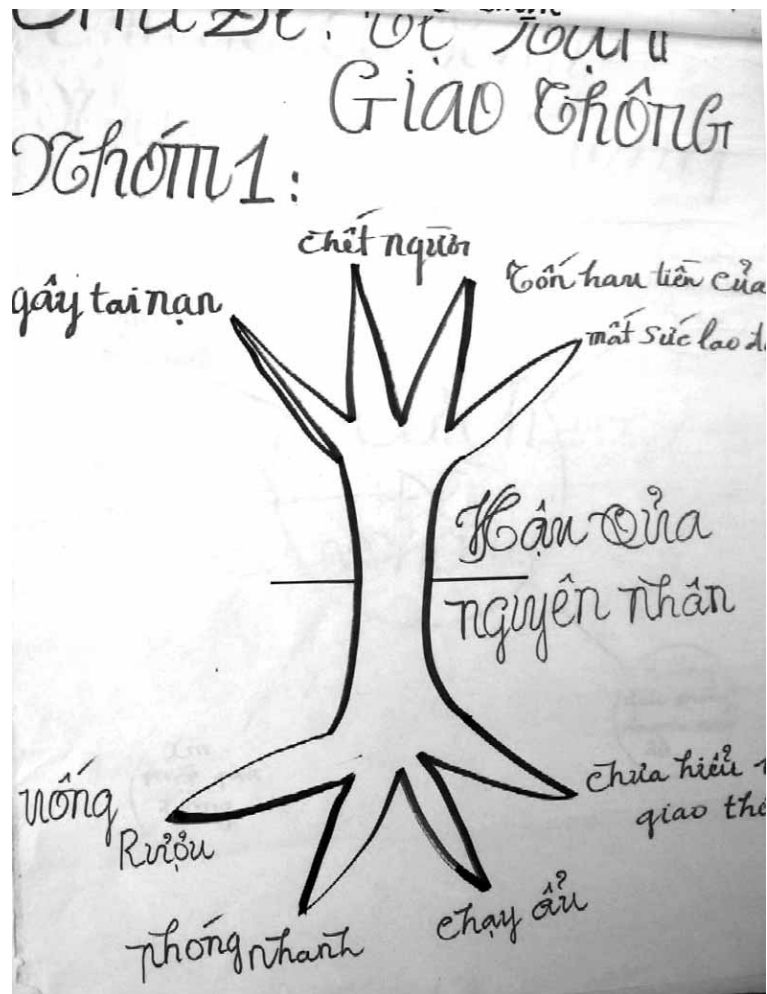
Sơ đồ cây Nhân - Quả

Ý nghĩa sử dụng:

Giúp học viên phân tích được nguyên nhân, hậu quả của một thảm họa, thiên tai nào đó, từ đó đề ra được giải pháp để phòng tránh hoặc giảm nhẹ thiệt hại do những thiên tai, thảm họa đó gây ra.

Các bước xây dựng cây nguyên nhân - hậu quả

- Giải thích với các học viên về ý nghĩa việc sử dụng hình ảnh các bộ phận của một thân cây để phân tích một chủ đề nhất định. Rễ cây thể hiện các nguyên nhân của một vấn đề nào đó, còn các cành cây sẽ thể hiện các hậu quả mà thảm họa đó có thể gây ra.
- Đặt một cành cây trên mặt đất, đó là thân cây (hoặc vẽ một thân cây trên mặt đất). Xếp những cành nhỏ hơn ở phía trên để thể hiện các nhánh của cành cây và ở phía dưới thể hiện các rễ cây.
- Yêu cầu học viên liệt kê tất cả các nguyên nhân có thể gây nên thảm họa, đâu là nguyên nhân chính,

đầu là nguyên nhân phụ, sau đó vẽ các rễ chính để tượng trưng cho các nguyên nhân chính, rễ phụ thể hiện nguyên nhân phụ.

- Yêu cầu học viên liệt kê những hậu quả mà thiên tai, thảm họa này có thể gây nên, sau đó vẽ các cành cây để thể hiện những hậu quả đó.
- Dùng hình ảnh của cây để tìm ra giải pháp. Giải thích rằng để tránh cho thảm họa đó khỏi xảy ra thì cũng giống như việc chặt bỏ cây này; để loại bỏ cây này cần phải chặt rễ (loại bỏ các nguyên nhân) hoặc chặt bỏ cành cây (khắc phục hậu quả).
- Yêu cầu học viên vẽ lại sơ đồ cây lên giấy khổ to và chép vào vở.

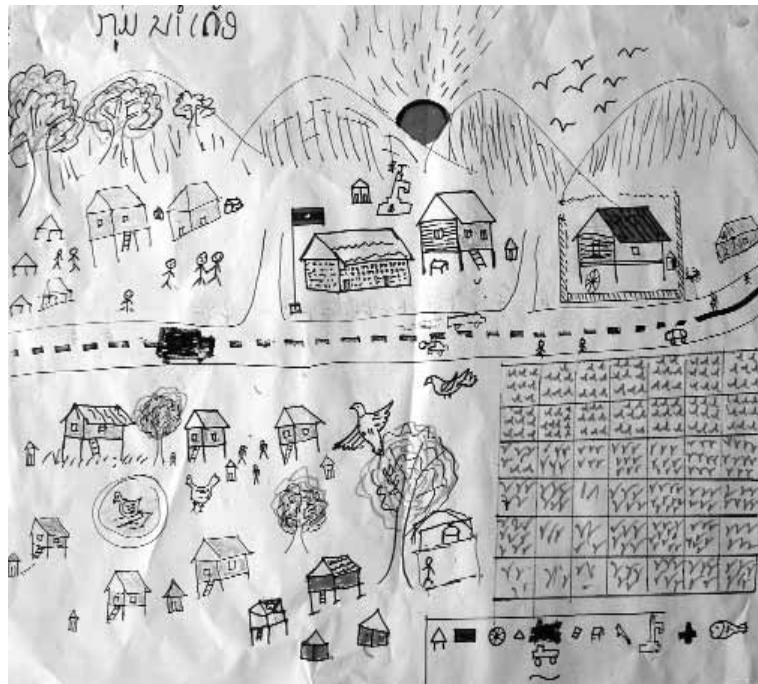
Lịch Thiên tai, Thảm họa

Ý nghĩa sử dụng:

Dùng để giúp học sinh nắm vững được những thời điểm trong năm mà thảm họa, thiên tai, dễ xảy ra. Từ đó mà có những chuẩn bị để phòng tránh kịp thời. Lịch còn được sử dụng để phân công công việc trong việc lập kế hoạch hành động.

Các bước tiến hành

Vẽ trên nền đất một bảng với các cột tương ứng với các tháng trong năm, các hàng tương ứng với các loại thiên tai, thảm họa nhất định. Sau đó thể hiện sự xuất hiện của các thiên tai, thảm họa đó trong ô với thời điểm tương ứng.

- Hết -

MỤC LỤC

LỜI GIỚI THIỆU	1
GIỚI THIỆU VỀ DỰ ÁN	3
PHƯƠNG PHÁP REFLECT	7
GỢI Ý THIẾT KẾ BÀI GIẢNG	14
Bài 1: Hiểm họa và Thảm họa	14
Bài 2: Lũ lụt	18
Bài 3: Áp thấp nhiệt đới và bão	22
Bài 4: Sạt lở đất	26
Bài 5: Hạn hán	28
Bài 6: Giông và Sét	31
Bài 7: Lốc	33
Bài 8: Hỏa hoạn	35
Bài 9: Con người và tác động của họ đến hiểm họa và thảm họa	38
HƯỚNG DẪN XÂY DỰNG MỘT SỐ CÔNG CỤ PRA THƯỜNG DÙNG	40
Bản đồ Thảm họa, Thiên tai	40
Sơ đồ cây Nhân - Quả	42
Lịch Thiên tai, Thảm họa	44

Nếu các bạn muốn biết thêm bất kỳ thông tin gì liên quan đến tài liệu này, xin liên hệ với:

ActionAid Quốc tế tại Việt Nam
14-16 Hàm Long, Hà Nội, Việt Nam

Số điện thoại: (04) 943 9866

Số fax: (04) 943 9872